

ker dan de studie van de verschillende verschijningsvormen van het fenomeen in de populatie, zie Popper, Althusser, Mayr) (p. 25-52). Hodgson's conclusie luidt dat classificatie niet kan zonder een heldere definitie, en om dat laatste is het hem te doen. Er is minder aandacht in dit boek voor typologieën die *soorten* kapitalisme bestuderen, zoals *Varieties of Capitalism*, want Hodgson zit daar een stap voor: eerst maar eens het concept helder krijgen. En dat wordt, zoals gezegd, breed aangepakt. In het hoofdstuk over sociale structuur en persoonlijke motivatie komen behalve Darwin en Veblen ook de proeven over gehoorzaamheid van Milgram aan de orde (p. 67-75).

Hodgson verklaart uitdrukkelijk geen Marxist te zijn en ook geen libertarische markt-fundamentalist. Hij benadrukt instituties en wetten als een voorwaarden-scheppend kader, met veel aandacht voor de wettelijke basis van het kapitalisme, waarbij er niet zoveel aandacht is voor de herkomst van al die noodzakelijke wetten: daarover zou de historicus nog wel wat meer willen horen. Hodgson geeft ook aan dat het niet wenselijk is een definitie dicht te timmeren met aanvullende eisen. Zo komt 'innovatief vermogen' niet voor in de definitie omdat ook andere systemen innoverend kunnen zijn, hoe belangrijk innovaties ook zijn voor het kapitalisme.

Hodgson neemt uitdrukkelijk afstand van het populaire gebruik van 'kapitaal' voor iets wat waarde heeft, zoals sociaal kapitaal, natuurlijk kapitaal en menselijk kapitaal (*human capital*) (p. 191-203). Het zou helderder zijn te spreken over sociale netwerken (*trust*), natuurlijke omgeving (moeilijk in prijs te vangen!) en *human resources*. Vooral menselijk kapitaal is, zoals eerder uitgelegd, geen kapitaal omdat je er geen derivaten van kunt verhandelen. Kapitaal gaat om geld waarmee je schulden kunt aangaan (p. 189). Zelfs kapitaalgoederen (machines, fabrieken) zou Hodgson liever anders noemen.

Dit is uiteindelijk minder economische geschiedenis en meer een conceptueel analytische exercitie. Er is weinig aandacht voor economische groei: Allen, Frieden, O'Rourke, Pommeranz, Vries, Van Zanden zul je in dit boek tevergeefs zoeken. McCloskey komt aan de orde maar wordt in een voetnoot wat dunnetjes behandeld ('Ideas matter. But so do institutions', 37). De Vries en Van der Woude worden één keer genoemd. Wel is er uiteraard plaats voor North en Weingast.

Jeroen Touwen, Universiteit Leiden

Jan Postma, *Alexander Gogel, 1765-1821. Grondlegger van de Nederlandse Staat*. (Hilversum: Verloren, 2017). 400 p. (proefschrift Universiteit Leiden 2017) ISBN 9789087046330.

DOI:10.18352/TSEG.967

Econoom en oud-burgemeester van Leiden Jan Postma is begin 2017 gepromoveerd aan de Universiteit Leiden op een politieke biografie van Alexander Gogel. Als grondlegger van de Nederlandse staat smeedde Gogel de onafhankelijke gewesten tot een eenheidsstaat om, met een uniform belastingstelsel, een duidelijke begroting, één muntstelsel en ideeën voor een nationale bank. Hij schafte het gildewezen af en hij stond aan de wieg van wat later het Rijksmuseum zou worden.

Zoals van een biografie valt te verwachten vertelt het boek het verhaal van Gogel chronologisch. Te beginnen met zijn jeugd in Vught. Op 16-jarige leeftijd vertrok hij naar Amsterdam om in zaken te gaan. Dat moet niet onverdienstelijk zijn gegaan en in 1791 richtte hij samen met Charles Pierre Pluvinet een handelsfirma op. Ze handelden in van alles en nog wat [p. 26]. In Amsterdam maakte hij ook kennis met de patriotten en hij werd politiek bewust. Zo speelde hij een actieve rol bij de omwenteling in Amsterdam in 1795. Als unitaris meende hij dat de patriotse idealen alleen in een eenheidsstaat met voor alle burgers gelijk geldende wetten en regelingen te verwezenlijken waren [p. 63]. Als redacteur van *De democraten* kon hij zijn politieke ideeën ventileren. Na de hervormingsgezinde staatsgreep van begin 1798 werd Gogel tot Agent van Financiën benoemd, een soort Minister van Financiën. Later dat jaar koos hij toch voor de meer gematigde 'moderaten', die een contrarevolutie pleegden. Wegens grote financiële tekorten hervormde hij de overheidsfinanciën, maar zijn meer politiek geïnspireerde belastinghervormingen, met onder andere een inkomstenheffing met een progressief tarief, werden op de lange baan geschoven, wat tot grote frustraties leidde [p. 153]. Met name het gebrek aan eenheidsstreven leidde tot zijn ontslag in 1801 en hij keerde teleurgesteld naar Amsterdam terug. Raadpensionaris en moderaat Rutger Jan Schimmelpenninck haalde Gogel in 1805 terug naar Den Haag om Minister van Financiën te worden. De nationale schuld was tot boven een miljard gulden gestegen. De rentebetalingen bedroegen bijna net zo veel als de belastinginkomsten [p. 212]. De oude plannen tot belastinghervorming werden een nieuw leven ingeblazen, waarbij voor het hele land dezelfde belastingen moesten gelden met eenzelfde hoog tarief. Maar al na een jaar verving Napoleon Bonaparte Schimmelpenninck voor zijn broer Lodewijk Napoleon die tot koning van Holland werd uitgeroepen. Gogel bleef aan als minister. Om een dreigend staatsbankroet af te wenden waren draconische bezuinigingen op de uitgaven van de ministeries van Oorlog en Marine noodzakelijk, maar die leidden tot niet veel concreets. De belastinghervormingen vorderden gestaag. Onenigheid met de koning over de begroting van zijn eigen ministerie, samen met de verzelfstandiging van het Bureau der Domeinen en de aanstelling van een zelfstandige directeur van de Douane leidde tot zijn ontslag in 1809. Tijdens de inlijving bij Frankrijk bleef Gogel bestuurlijk actief, maar het was een schok dat de keizer het Franse belastingstelsel in de Lage Landen wilde invoeren. Met de terugkeer van Oranje in 1813 was Gogels publieke rol grotendeels uitgespeeld.

Wel nodigde de koning in 1820 hem uit om zijn denkbeelden over belastingmaatregelen op papier te zetten. Kort daarop overleed Alexander Gogel, 56 jaar oud.

Het moet mij van het hart dat ik geen voorstander ben van een biografie als een eerste wetenschappelijke proeve van bekwaamheid. De legitimering van deze politieke biografie is dat het als vergrootglas fungeert waardoor de toen bestaande politieke verhoudingen scherper uitkomen. Waarbij wel de aandacht steeds geconcentreerd moet blijven op Gogel als hoofdpersoon en er soms op zichzelf interessante gebeurtenissen niet kunnen worden uitgediept [p. 16]. Het is dus een vergrootglas waarbij het glas deels is afgeplakt. En welk deel dat is blijft duister. Deze biografie wil het bestaande beeld van Gogel nuanceren en bijstellen. Hoe Jan Postma dit wil doen wordt niet uit de doeken gedaan. Een voorbeeld. Gogel wordt geregeld als koopman opgevoerd, maar over zijn handelsactiviteiten tasten we grotendeels in het duister. Slechts sporadisch komt dit ter sprake, zoals het plaatsen van een omvangrijke plantagelening voor enkele plantages in Berbice (een voormalige Nederlandse kolonie, maar toen al Brits) [p. 177]. Maar welke betekenis de koopman voor de politicus heeft gespeeld weten we niet.

Dit gezegd hebbende, Jan Postma weet een boeiend beeld van de Nederlandse politiek tussen 1795 en 1813 te schetsen, met Gogel als hoofdpersoon. Het boek is op uitgebreid archiefonderzoek gestoeld. In de inleiding passeert een uitgebreide receptiegeschiedenis van de figuur Gogel de revue, waarbij in de epiloog Postma aangeeft in welk opzicht hij het beeld van de politicus Alexander Gogel heeft willen aanpassen en nuanceren.

Victor Enthoven, Vrije Universiteit Amsterdam